

**ANKARA 16. SULH HUKUK MAHKEMESİNİN
1996 YILI KARARLARINA GÖRE VELAYET,
VESAYET, KANUNİ MÜŞAVİRLİK HAKKINDAKİ
DOSYALARIN RETROSPEKTİF İNCELENMESİ**

*Yrd. Doç. Dr. Yaşar BİLGE**

ÖZET: Bu çalışmada yaş küçüklüğünden dolayı hacir altına alınanların çoğu ebeveyn ölümü sebebiyle korunmaya muhtaç olmalarından kaynaklandığı saptanmıştır. Somatik hastalık sebebiyle hacir altına alınma hali ise; ileri yaşta erkeklerin mal idaresini akrabalarına bırakılmasından dolayıdır. Akıl hastalıklarında ise zeka özürü, organik beyin sendromu, şizofreninin hacir altına alınmada önemli sebeplerden olduğu anlaşılmıştır. Sıklıkla genç yaşta, mahkum olan erkeklerin ailelerince veya avukatlarınca hacir altına alındıkları tespit edilmiştir.

ANAHTAR KELİMELE: Hacir, adli psikiyatrik bozukluk, Sulh Hukuk Mahkemesi Kararı.

SUMMARY: In this study, trustee which caused minority age frequently have been originated from their parent death reason of their need of protection. Male of old age with somatic disease which were mental retardation, organic brain syndrome, schizophrenia were incompetent. Appointing a care taker for the goods of an imprisoned young male was generally verdicted to their families or attorney by Ankara 16th Peace Courts of Civil Jurisdiction during 1996.

KEYWORDS: Trustee, forensic psychiatric disorder, verdicted of peace courts of civil jurisdiction.

GİRİŞ: Roma Hukuk sistemine bağlı hukuk sistemlerinin çoğunda olduğu gibi ülkemizde de velayet ve vesayet, kanuni müşavir kavramları aile hukukunun önemli bir kısmını teşkil eder. Bu sebepten öncelikle bu kavramların manasını ve kanuni nitelikleri aşağıda belirtilmiştir.

* Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

Velayet küçüklerin, bazende kısıtlı ergin kişilerin bakım, gözetim, eğitim, yetiştirilme, korunma gibi kişiliklerinin oluşum ve gelişimlerine katkıda ve yardımda bulunması onların mal varlıklarının artırımı, değişim, satış ve benzeri durumlarda denetimlerini sağlayan, bunların ebeveyn tarafından temsil edilmelerini olanaklı kılan yasa ile tanınmış tüm hak, yetki ve yükümlülüklerle ilgili bir hukuksal terimdir (1).

Velayet TMK'nun 262-277. maddelerinde yer almıştır (2).

Vesayet ise reşit olmamasına rağmen velisi bulunmayan, velisi olmasına rağmen görevini yerine getirmemesi sebebiyle velayeti kaldırılan ve reşit olmasına rağmen çeşitli sebeplerle medeni haklarını kullanma yeterliliğinden mahrum kişileri korumak amacıyla düzenlenmiş kurumdur.

TMK'nun 354'e göre velayet altında olmayan küçüğe; 355'e göre akıl hastası veya akıl zayıfına; 356'ya göre israf, ayyaşlık, sui hal ve sui idare halinde; 357'ye göre 1 seneden fazla hapis cezasına çarptırılana; 358'e göre maluliyeti veya tecrübesizliği olanlara vasi tayin olunacağı belirtilmiştir. Yaşca küçük olan, körlük, sağırılık, yaşlılık gibi bir hastalığı olan, o sırada nerede olduğu bilinmeyen kişinin işinin ivedi olarak yapılması için başvurulmuş bir kurum da kayyumluktur. TMK 376'ya göre reşit olan kimse hastalık veya gaplilik yahut benzer hallerde o kişiye kayyım atanacağı belirtilmiştir.

Kişinin temyiz kudretini tamamen ortadan kaldıracak bir hastalığı olmamasına karşın, temyiz kudretini önemli derecede kullanmasını engelleyen hastalıklarda ergin kişinin bazı tasarrufları esnasında yardımcı olacak birinin atanmasına kanuni müşavir denilir. TMK'nun 379'a göre hacrine kafi sebep bulunmamakla beraber medeni haklarını kullanma yetkisini kısmen mahrum edilmesi halinde onun menfaati yönünden reyi alınmak üzere ona bir kanuni müşavir tayin olunur. Hipomani, hafif derecede zeka geriliği, antisosyal kişilik bozukluğu, epileptik karakter bozukluğu hallerinde kişiye kanuni müşavir atanır.

Bu çalışmadaki amacımız hukuk mahkemelerinin verdiği kararlara göre adli vakaların özelliklerini tetkik etmektir.

MATERYAL VE METOT: Ankara 16. Sulh Hukuk Mahkemesinin 1996 yılı karar dosyaları retrospektif olarak incelenmiş. 1000 karar dosyasından 710'u incelenmeye alınmış. Olguların vesayet sebepleri, vasiinin kim olduğu, kimin vesayete alındığı, hacir altına alınanın yaşı, nüfus kaydına göre bölgesi tetkik edilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1. 710 Kararın Konularına Göre Dağılım Tablosu.

SEBEP	SAYI	Yüzde
YAŞ KÜÇÜKLÜĞÜ	59	% 8.31
SOMATİK HASTALIK	49	% 5.63
AKIL HASTALIĞI	57	% 8.02
CEZAEVİ	213	% 30.00
DİĞER	341	% 48.03
TOPLAM	710	% 99.99

Tablo 2. Tablo 1'e Göre Diğer Kararın Sebepleri

SEBEP	SAYI	YÜZDE
İDDETİN KALDIRILMASI	82	% 11.55
EVLATLIĞA İZİN	55	% 7.75
EVLENMEYE İZİN	22	% 3.10 (Nişanlı 14 cinsel fiilin gerçekleşmiş olması 8)
VASİLİĞE RED	49	(Tahliye-Ölüm: 11-Şifa 2 Psikotik depresyon ve alkol bağımlısının hastalığının remisyonunda olması)- sağlıklı: 13-Mahkeme yetkisiz 8 önceden alınmış mahkeme kararı var: 3- vasi değişikliğine red: 2
KAYYIM	133	% 18.73 [105 (36" sı yaş küçüklüğü)]
TOPLAM	341	

Tablo 3. Yaş Küçüklüğü Sebebiyle Kendisine Vasi Atanan Olguların Yaş ve Cinsiyet Dağılım Tablosu

VESAYET DAVALARI (YAŞ KÜÇÜKLÜĞÜ)

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM	%
5-6	6	7	13	22.03
7-8	4	3	7	11.86
11-13	5	4	9	15.25
14-16	9	5	14	23.73
16	5	4	9	15.25
17	6	1	7	11.86
TOPLAM	35 % 59.32	24 % 40.68	59	99.98

Tablo 4. Hacir Altına Alınanların Yaş ve Cinsiyet Dağılım Tablosu

YAŞ	SOMATİK HASTALIK			AKIL HASTALIĞI			CEZAEVİNE GİRME		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
19-20	0	2	2 % 5.00	10	1	11 % 19.30	16	1	17 % 7.98
21-25	3	0	3 % 7.50	0	0	0 % 0.00	59	1	60 % 28.17
26-30	0	1	1 % 2.50	6	0	6 % 10.53	37	0	37 % 17.37
31-35	1	2	3 % 7.50	5	3	8 % 14.04	36	2	38 % 17.84
36-40	2	0	2 % 5.00	0	0	0 % 0.00	12	0	12 % 5.63
41-45	2	0	2 % 5.00	3	0	3 % 5.26	21	0	21 % 9.86
46-50	0	0	0 % 0.00	0	0	0 % 0.00	17	0	17 % 7.98
51-55	5	0	5 % 12.50	0	0	0 % 0.00	0	0	0 % 0.00
56-60	1	0	1 % 2.50	0	0	0 % 0.00	3	0	3 % 1.41
61-65	6	3	9 % 22.50	4	0	4 % 7.02	7	0	7 % 3.29
66-70	0	2	2 % 5.00	6	2	8 % 14.04	1	0	1 % 0.47
71-75	5	0	5 % 12.50	4	0	4 % 7.02	0	0	0 % 0.00
76-80	4	0	4 % 10.00	5	0	5 % 8.77	0	0	0 % 0.00
80ÜST	1	0	1 % 2.50	8	0	8 % 14.04	0	0	0 % 0.00
TOP.	30	10	40	51	6	57 % 100.02	209	4	213 % 100.00
%	75	25	100.00	89	48	105.2	98	12	1.88 100.00

Tablo 5. Hacir Altına Alınanların Kimin Vasi Tayin Edildiğine Dair Tablo

VASI	YAŞ KÜÇÜKLÜĞÜ	SOMATİK HASTALIK	AKIL HASTALIĞI	CEZAEVİNE GİRME
BÜYÜKBABA VE BABAANNE	14 % 23.73	- -	- -	- -
ANNE	- -	12 % 30.00	9 % 15.79	19 % 8.92
BABA	- -	6 % 15.00	13 % 22.81	58 % 27.23
EŞ	- -	10 % 25.00	13 % 22.81	27 % 12.68
OĞLU	- -	4 % 10.00	5 % 8.77	13 % 6.10
KIZI	- -	4 % 10.00	1 % 1.75	3 % 1.41
KARDEŞ	24 % 40.68	3 % 7.50	10 % 17.54	53 % 24.88
AMCA	15 % 25.42	- -	- -	2 % 0.94
DAYI	2 % 3.39	- -	- -	1 % 0.47
SOSAL HİZ.UZ.	3 % 5.08	- -	- -	- -
TEYZE-HALA	1 % 1.69	- -	2 % 3.51	2 % 0.94
YEĞEN	- -	- -	3 % 5.26	1 % 0.47
AVUKAT	- -	1 % 2.50	1 % 1.75	30 % 14.08
ARKADAŞ	- -	- -	- -	4 % 1.88
TOPLAM	59 % 99.99	40 % 100.00	57 % 99.99	213 % 100.00

Tablo 6. Yaş Küçüklüğü Sebebiyle Hacir Altına Alınma Halleri

VESAYET SEBEBİ	SAYI	YÜZDE
EBEVEYN ÖLÜMÜ	45	% 76.27
CEZAEVİ	2	% 3.39
KİMSESİZ	2	% 3.39
EVLİLİKDIŞI	8	% 13.36
GAİP	2	% 3.39
TOPLAM	59	% 100.00

Tablo 7. Somatik Hastalık Sebebiyle Hacir Altına Alınanların Hastalık Dağılım Tablosu

SOMATİK HASTALIK	SAYI	YÜZDE
EMBEŞİL	15	% 26.31
FELÇ	14	% 35.00
DEBİL	13	% 22.80
ATEH HALİ	10	% 17.54
DEMANS	9	% 15.79
KRONİK ŞİZOFRENİ	7	% 12.28
İHTİYARİ	6	% 15.00
ATEROSKLEROTİK KALP HASTALIĞI	4	% 10.00
İŞİTME ÖZÜRÜ	3	% 7.50
ORGANİK BEYİN HASTALIĞI	2	% 5.00
KEMİK ERİMESİ	2	% 5.00
SAĞIR DİLSİZ	2	% 5.00
SEREBRAL PALSİY	2	% 5.00
KRONİK OBSTRÜKTİF AKCIĞER HASTALIĞI	2	% 5.00
SİROZ	1	% 2.50
KONJESTİF KALP YETMEZLİĞİ	1	% 2.50
EPİLEPSİ	1	% 2.50
SUI HAL	1	% 1.75
ATİPİK PSİKOZ	1	% 1.75
İDIYO	1	% 1.75
TOPLAM	57	% 99.97

Tablo 8. Hacir Altına Alınanların Nüfus Kaydına Göre Bölgesel Dağılım Tablosu

BÖLGESİ	YAŞ KÜÇÜKLÜĞÜ	SOMATİK HASTALIK	AKIL HAST.	CEZAEVİNE GİRME
İÇ ANADOLU	50 % 84.75	32 % 80.00	28 % 49.12	141 % 66.20
DOĞU ANADOLU	6 % 10.17	4 % 10.00	12 % 21.05	33 % 15.49
GÜNEY-DOĞU ANADOLU	- -	- -	4 % 7.02	9 % 4.23
KARADENİZ	2 % 3.39	- -	8 % 14.04	18 % 8.45
EGE	- -	- -	2 % 3.51	4 % 1.88
MARMARA	- -	2 % 5.00	3 % 5.26	6 % 2.82
AKDENİZ	1 % 1.69	1 % 2.50	- -	1 % 0.46
YABANCI ÜLKE	- -	1 % 2.50	- -	1 % 0.46
TOPLAM	59 % 100	40 % 100.00	57 % 100.00	213 % 99.99

TARTIŞMA

Tablo 1'e göre 55 olguya evlatlığa izin verilmesi küçüklerin korunması yönünde alınmış olumlu karardır. Tablo 2'ye göre 22 olgunun cinsel fiil, nişanlanma gibi ehemmiyetli sebeple küçük yaşta evlenmelerine izin verilmesi ailelerin bu konuda mahkemeye başvurmalarından kaynaklanmaktadır.

Tablo 3'e göre yaş küçüklüğü sebebiyle hacir altına alınanların sıklık sırasına göre % 23.73'ü 14-15 yaşında % 22.03'ü 5-6 yaşında, % 15.25'i 11-13 yaşında olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 4'e göre somatik hastalık sebebiyle hacir altına alınanların % 22.50'sinin 61-65 yaş grubunda olması, bu yaş grubunda hipertansiyon, kalp hastalığı gibi sebeplerle oluşan organik beyin hastalığının sıklığından kaynaklanmaktadır. Akıl hastalıkları arasında ise en sık 19-20 yaş grubunda olanların olması zeka özürü sebebiyle açılan davalardan kaynaklanmaktadır. Kişinin 1 yıldan ağır hapis cezasıyla cezalandırılması halinde ise hacir altına alınmada yaş grubunun en sık (% 28.17)'sinin 21-25 yaş grubunda olması, diğer çalışmalarda da belirtildiği üzere, bu yaşta suç işlenmesinin fazla olmasından kaynaklanmaktadır (3,4). Faillerin % 34'ü 30-39 yaş grubundan, % 27.6'sı 20-29 yaş grubundan, % 19.8'i 40-49 yaş grubundan ve diğerleri 50 yaş ve üzerinden bulunmuştur. İlkokul öğrenim düzeyi % 76.7, okuryazar % 7.6, yüksek okul % 6.6, okur-yazar olmayan % 2.8 bulunmuştur.

Tablo 5'e göre Yaş küçüklüğü sebebiyle hacir altına alınan küçükler için yetim kalması sebebiyle; % 40.68'inin kardeş, % 23.73'ünün büyükbaba ve babaannenin vasi tayin edilmesi söz konusudur. Nitekim Tablo 5'e göre de yaş küçüklüğü sebebiyle hacir altına alınmanın en sık sebebi (% 76.27) ebeveyn ölümü olduğunu göstermektedir. Somatik hastalıkta ise % 30.00'unun anneye, % 25.00'inin eşe vasiliğin ilan edilmesi, bu kişilerin malın idaresinde iyi niyetin suistimalinin olmayacağı güvenilirliğinden kaynaklanmaktadır. Akıl hastalarında ise % 22.81'inin vasisinin eş olması birlikte yaşamın yani evlilik birliğinin sürdürülme isteğini gösterir. Mahkum olanlara hacir atanmasında vasinin % 27.23'ünün baba, % 24.88'inin kardeş, % 14.08'inin avukat ve % 12.68'inin anne olması sıkıntının aile ve avukatlarca paylaşılmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 6'da evlilik dışı küçüğün vesayet altına alınması küçükler için sahip çıkılmamasından kaynaklanmaktadır. Velayet ana-babanın çocuklara karşı doğal olarak yükümlü oldukları görevlerini yerine getirebilmek için sahip oldukları hak ve yetkiler küçüklerin korunması ve daha iyi koşullarda yaşamasını temine yönelik olmalıdır. Bu yönde tedip hakkı çocuğu edebe davet etmek, yerine göre nasihat vermek, ihtar ve takdirde bulunmak, hatta onu dövme hakkı olarak da tanımlanmasına karşın dövme hakkının nadiren ve son derece ölçülü kullanılma gereği vardır. Aksi takdirde MK m 273'e göre küçük başka bir aileye veya müesseseye yerleştirilir. MK'nun 272. maddesine göre ana-babanın görevlerini ihmal etmiş olmalarından dolayı, 272 ve 273/1'e göre çocuğun korunmaya muhtaç halde olması söz konusudur. TMK m 274/1'e göre ebeveynin ağır ihmali halinde hakim ana-babaya ihtarla bulunup, muayyen hareket tarzını yapmaya zorlama yetkisi vardır. Bu yönde gerekenlerin yapılması için sosyal izmet ağının kurulması ve aile yapısındaki çöküşü değerlendirerek gerekli önlemleri alabilecek birikime sahip uzmanların çalışmasına ihtiyacın fazla olduğu da belirtildiğinden (5) bu yönde çalışmalar gerekli olup önemlidir. İncelememizde çocuk ihmali ve istismarı halinde meslek mensuplarının olayı adli yeye intikal ettirmesi yoluyla gerekirse velayete müdahale aile çocuğun korunması ve gerekli sosyal hizmetin verilmesi yönünde hiçbir olayın bu mahkemeye yansıtılmadığı görülmüştür. Ancak ABD'e 1994 yılında 3 milyondan fazla çocuk istismara uğramış. Bunun % 45'i ihmal, % 26'sı fiziksel istismar, % 11'i cinsel istismar, % 3'ü sınıflandırılmamış istismardır (6). Çocuk istismar bulguları için pratik parametreler yayınlanmış (6,7). Oysa çocuklar dövülmek suretiyle sakat kalması, hatta ölmesi sonucu telafisi

imkansız ağır durumlarla karşılaşmaktadır (7,8,9,10,11,12). Bu durumlarda cezai sorumluluk (TCK m 456, 474, 449) yanısıra BK m 141 ve devamına göre ebeveynin sorumluluğu müteselsildir. BK 41. maddeye göre ebeveynin haksız eylem sorumluluğu vardır. Böyle durumlarda haklarında MK'nun 270. madde hükümleri uygulanır. Anne-baba velayet hakkını kullanma gücünden yoksun bulunması halinde ebeveynin velayet hakkı elinden alınarak küçüğün geçici olarak kreşe, yurda yerleştirilmesi yahut ona vasi takdir hakkını kullanarak ebeveynine verir veya küçüğe vasi tayin eder.

Tablo 7'ye göre somatik hastalık sebebiyle hacir altına alınma sebebi % 35.00'inin felç olması hipertansiyon, aterosklerotik kalp hastalığı gibi intraserebral kanama sebeplerinin tedavi edilmesinin gerekliliğini göstermektedir. % 51.26'sının sebebinin ise zeka özürü olması, bu kişilerin mal ve can emniyetinin olmamasından kaynaklanmaktadır. % 17.54'ünün ateş hali ve % 15.00'inin ihtiyari hacir kararı; bu yaşta tecrübesizlik ve güçsüzlükten kaynaklanmaktadır.

Kayım tayini 133 olmasına karşın 2 kanuni müşavir tayin edilmesi bu kavramlara karşı hekimlerin yeterince oryante olmamalarına bağlıdır. Kişilik bozuklukları, hafif zeka geriliği, duyu durum bozukluğu, anksiyete ve dürtü kontrol bozukluğu hallerindeki kişiye kanunu müşavir atanabilir.

Tablo 8'e göre 369 vakanın % 68.02'sinin (251) İç Anadolu bölgesinden kaynaklanması mahkemenin Ankara'da olmasından kaynaklanmaktadır.

NOT

Bu çalışmada gerekli kolaylığı sağlayan Ankara 16. Sulh Hukuk Mahkemesine teşekkür ederim.

KAYNAKLAR

1. Özmen İ. Velayet ve vesayet ilişkileri. Ankara Barolar Hukuk Dergisi 80: 16-23, 1993.
2. Dinçer S, Erdoğan A, Kazancı S, Mumcuoğlu H, Özgür Ş, Öztürk F. TC Meri kanunları. Yeni Desen Matbaası, 56-101, 1958.
3. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, İstatistiklerle Kadın 1927-1992, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası 107-112, Ankara, 1995.
4. Maner F. Kayatekin ZE Abay E Saygılı S Şener AI. Psikiyatrik hastalıklar ve suç, Düşünen Adam 4/1=6-13, 1991.

5. Başkan TM, Polat O. Adli tıbbi ve hukuki açıdan çocuk istismarı ve ihmali olgularında velayet hakkına müdahale. 1. Adli Bilimler Kongresi 12-15 Nisan 1994, 306-308, Adana, 1994.
6. AACAP Official Action. Practice parameters for the forensic evaluation of children and adolescents who may have been physically or sexually abused. J. Am. Acad. Child Adolesc. Psychiatry 36/3: 423-442, 1997.
7. American Academy of Pediatrics. Guidelines for the evaluation of sexual abuse of children. Pediatrics 87/2: 254-260, 1991.
8. Günaydın G. Ölümle sonuçlanan bir çocuk dövme olgusu. 1. Adli Bilimler Kongresi 12-15 Nisan 1994, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, 309-311, Adana, 1994.
9. Kesim NZ, İnancı A, Aksoy E. Çocukta fiziksel istismar ve bunun adli tıp açısından incelenmesi. 7. Ulusal Adli Tıp Günleri 1-5 Kasım 1993, 117-120, Antalya, 1993.
10. Kesim NZ, Polat O, Kip S. Çocuk istismarı tipik bir fiziksel istismar olgusu. 1. Adli Bilimler Kongresi 12-15 Nisan 1994, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, 303-305, Adana, 1994.
11. Levantahl JM. Child maltreatment: Neglect to abuse. Edi: Rudolf AM, Hoffman JIE, Rudolph CD. Rudolf's Pediatrics. 20th Edition, Stamford CT. Appleton and Lange 145-151, 1996.
12. Levantahl JM. Sexual abuse of children. In Hoekelman RA, Friedman SB, Nelsonm, Siedel HM, Weitzman ML (Eds). Primary Pediatric Care. 651-655, 3rd Edition, Mosby, 1997.